🥁 אוסטינטו: התבנית שלא מפסיקה

כיתה ה' · מוזיקה · 45 דק' · שיעור לפי מעגל הלמידה · מערך למורה

❓ איך תבנית אחת שחוזרת שוב ושוב יכולה להחזיק יצירה שלמה?

עיגון בתוכנית הלימודים: כיתות ד'–ו' – ביצוע (שירה): שירה רב-קולית בסיסית; יצירה: טיפול מוזיקלי בשיר (תכנית הלימודים במוזיקה לבית הספר היסודי (כיתות א'–ו'), משרד החינוך – הפיקוח על הוראת המוזיקה – ביצוע: שירה, כיתות ד'–ו'; יצירה)

„התלמידים ישתתפו בשירה רב-קולית בסיסית (כגון מנגינה עם אוסטינטו, קנון). (...) כהכנה ללימוד שיר חדש, העלאת רעיונות לטיפול מוזיקלי בטקסט, כמו הצעת מקצבים, דינמיקה, אוסטינטו וקנון."

מטרות

מטרה מרכזית: התלמידים ישירו בשלוש קבוצות שיר מוכר עם שני אוסטינטו (של מילים ושל גוף) מתחת למנגינה, וישמרו על התפקיד שלהם ועל פעמה משותפת לאורך הבית כולו.

- התלמידים יזהו בהאזנה את האוסטינטו בפתיחת הבולרו ויתארו מה חוזר ומה משתנה.
- התלמידים יבנו במכונת קצב אוסטינטו של שתי שכבות לפחות ויסבירו מה כל שכבה מוסיפה.
- התלמידים יבחינו בין מנגינה לבין אוסטינטו (ליווי חוזר) ויסבירו את ההבדל במשפט.

ידע קודם: שמירה על פעמה יציבה (כיתות קודמות). · שיר כיתה מוכר שכל הכיתה יודעת לשיר. · מושגי דינמיקה: חזק, חלש (כיתות קודמות).

מושגים: אוסטינטו · שכבה · מרקם: מנגינה וליווי · קרשנדו · פעמה

חומרים: לוח חכם או מחשב עם רמקולים · כלי הקשה: תופים, מקלות, שייקרים, תוף מרים · דף תיעוד לתבנית של 16 משבצות · מחשב או לוח חכם לסימולטור

מהלך השיעור לפי שלבי מעגל הלמידה

1. פתיחת המעגל – איתור ידע קודם **5 דק'**	*מאתרים ידע קודם על תבניות חוזרות במוזיקה.* 1. מתחילה לטפוח תבנית קצרה על הברכיים ולא מפסיקה; התלמידים מצטרפים. 2. אחרי כחצי דקה: "איך הרגשתם? מה היה קורה אם הייתי ממשיכה כך רבע שעה?" 3. "איפה שמעתם קטע שחוזר שוב ושוב מתחת לשיר?" (תופים בשיר פופ, ליווי גיטרה) – ומציגה את השאלה המובילה. כל תלמיד רושם השערה. **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "זה יהיה משעמם", "אם מוסיפים משהו מעל – אולי לא". • דוגמה צפויה: "בשירים יש תופים שחוזרים כל הזמן".

2. התנסות **10 דק'**	*התנסות: מאזינים לבולרו ובונים שכבות – לפני המושגים.* 1. מקרינה את פתיחת הבולרו (0:00–2:50): "הקשיבו לתוף – מה הוא עושה? ומה עושים הכלים האחרים?" 2. מקפיצה לקטע הסיום (13:00–15:00): "מה נשאר אותו דבר? מה השתנה?" 3. בזוגות (4 דק'): בונים במכונת הקצב תבנית שחוזרת, שכבה אחר שכבה. 4. שני זוגות משמיעים ומסבירים: "מה כל שכבה מוסיפה?" 🎬 **סרטון:** בולרו מאת ראוול בקונצרט חנוכה לילדים - Ravel's Bolero (Israel Philharmonic - הפילהרמונית הישראלית) – youtube.com/watch?v=U0AF2UNU7yY 🕹️ **סימולטור:** מכונת האוסטינטו – בנו אוסטינטו של שלוש שכבות: התחילו בתוף הגדול, הוסיפו שכבה, ושמעו מה כל שכבה מוסיפה. (בעמוד השיעור באתר) **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה: "התוף מנגן כל הזמן אותו דבר, ובסוף כל התזמורת מנגנת חזק". • תצפית צפויה: "המנגינה עוברת – קודם חליל, אחר כך קלרינט". • קושי צפוי: במכונה מסמנים את כל המשבצות ← המורה שואלת "האם אפשר לשמוע כל שכבה בנפרד?"
3. המשגה **9 דק'**	*מההאזנה והבנייה אל המושגים: אוסטינטו, שכבה, מרקם, קרשנדו.* 1. "איך נקרא לתבנית שהתוף מנגן שוב ושוב?" – אוסטינטו (באיטלקית: עקשן). כל שכבה במכונה היא שכבה; יחד – מרקם של מנגינה וליווי. 2. אני מדגימה: שרה את שורת הפתיחה של שיר הכיתה, ואז אומרת בקצב משפט קצר מתוך השיר ("שוב ושוב, שוב ושוב") וחוזרת עליו 4 פעמים. "זה אוסטינטו של מילים – קצר וחוזר. המנגינה ארוכה ומתקדמת." 3. נעשה יחד: כל הכיתה אומרת את האוסטינטו, והמורה שרה מעליו את המנגינה. אחר כך מחליפים: הכיתה שרה והמורה אומרת את האוסטינטו. 4. חוזרת לבולרו: התוף שומר על אוסטינטו, המנגינה עוברת מכלי לכלי, והעוצמה עולה בהדרגה – קרשנדו. **מושגים:** אוסטינטו – תבנית קצרה של קצב או של צלילים שחוזרת שוב ושוב ללא הפסקה, בדרך כלל כליווי. · שכבה – קו מוזיקלי אחד מתוך כמה שמתנגנים יחד, למשל אוסטינטו של תוף או מנגינה. · מרקם – האופן שבו השכבות משתלבות יחד, למשל מנגינה וליווי. · קרשנדו – התחזקות הדרגתית של עוצמת המוזיקה. **תשובות צפויות:** • ניסוח צפוי: "אוסטינטו זה הקטע שחוזר למטה, והמנגינה זה מה ששרים מעליו". • תפיסה שגויה נפוצה: "פזמון חוזר הוא אוסטינטו" ← המורה מבחינה: פזמון חוזר אחרי הבית; אוסטינטו מתנגן כל הזמן מתחת למנגינה. **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • מה ראוול עשה כדי שתבנית אחת לא תשעמם רבע שעה? (הסקה)

4. יישום – ביצועי הבנה **13 דק'**	*ביצוע הבנה: שירה בשלוש קבוצות – מנגינה ושני אוסטינטו.* 1. מחלקת לשלוש קבוצות: א – שרה את השיר; ב – אוסטינטו של מילים מתוך השיר; ג – אוסטינטו גוף (טפיחה-מחיאה). כל קבוצה מתרגלת לבד דקה וחצי. 2. עכשיו לבד (בלי המורה): הקבוצות נכנסות בזו אחר זו – ג, אחר כך ב, ולבסוף המנגינה – כמו בבולרו. המורה רק מסמנת כניסות. 3. מבצעים שוב עם קרשנדו מתחילת הבית ועד סופו, ואז מחליפים תפקידים; מקליטים סבב אחד. 4. מאזינים להקלטה: "האם שמענו את שלוש השכבות? מי נגרר אחרי קבוצה אחרת?" **משימה:** שירו שיר מוכר עם שני אוסטינטו מתחתיו: אחד של מילים ואחד של גוף. היכנסו בזה אחר זה, שמרו על פעמה משותפת – וסיימו בקרשנדו. **תשובות צפויות:** • קושי צפוי: קבוצת האוסטינטו "נגררת" לקצב המנגינה ← המורה מוסיפה תוף שמחזיק פעמה ומבקשת מהקבוצה להסתכל עליו. • תשובה צפויה בהאזנה: "שמענו את הטפיחות, אבל המילים נבלעו – צריך לומר אותן חזק יותר". **שאלות מסדר חשיבה גבוה:** • איזה אוסטינטו נוסף הייתם מציעים לשיר הזה – ומה הוא היה מוסיף לאופי של השיר? (יצירה והערכה)
5. סגירת המעגל – רפלקציה והערכה **8 דק'**	*סגירת המעגל: כרטיס יציאה, שאלון וחזרה להשערה.* 1. כרטיס יציאה (2 דק'): "כתבו מה ההבדל בין המנגינה לאוסטינטו בשיר ששרנו, ותנו דוגמה לאוסטינטו שביצעתם." 2. שאלון בלוח החכם (3 דק'). 3. חוזרת להשערה (3 דק'): "האם אפשר לבנות יצירה שלמה על תבנית אחת? מה צריך להוסיף?" **תשובות צפויות:** • תשובה צפויה בכרטיס: "המנגינה ארוכה ומשתנה, האוסטינטו קצר וחוזר כל הזמן – למשל טפיחה-מחיאה". • טעות צפויה: מתארים את האוסטינטו כ"פזמון" ← המורה מחזירה להבחנה מההמשגה. 📝 **שאלון** (6 שאלות) **ורפלקציה** – בדף לתלמיד. 🎟️ **כרטיס יציאה:** מה ההבדל בין המנגינה לבין האוסטינטו בשיר ששרנו? תנו דוגמה לאוסטינטו שביצעתם. • מציין שהאוסטינטו קצר וחוזר ללא הפסקה • מציין שהמנגינה ארוכה ומתקדמת / היא העיקר ששרים • דוגמה נכונה (משפט המילים או טפיחה-מחיאה)

הלימה: מטרה – פעילות – עדות

שירה בשלוש קבוצות ושמירה על תפקיד (המטרה המרכזית)	המשגה (ביצוע משותף מול המורה) ויישום (שלוש קבוצות, החלפת תפקידים)	תצפית המורה בדף מעקב, ההקלטה
זיהוי האוסטינטו בבולרו	התנסות – האזנה לפתיחה ולסיום	תשובות בדיון, שאלות 2–3 בשאלון
בניית שכבות והסבר	התנסות – מכונת האוסטינטו	התבנית והסבר הזוג, שאלה 6 בשאלון
הבחנה בין מנגינה לאוסטינטו	המשגה – הדגמה וביצוע משותף	כרטיס היציאה, שאלה 1 בשאלון

התאמה לשונות

מתקשים	• אוסטינטו גוף פשוט (טפיחה-מחיאה) לצד המורה או ליד התוף שמחזיק פעמה • במכונת הקצב: שתי שכבות בלבד
בינוניים	• שלוש שכבות במכונת קצב והשתתפות באחת משלוש קבוצות הביצוע
מתקדמים	• להמציא אוסטינטו של צלילים (שורת "צליל דו") שמתאים לשיר ולהוביל קבוצה בכניסות ובקרשנדו • לשיר את השיר כקנון בשני קולות מעל אוסטינטו הגוף

מחוון

- מזהה ומתאר את האוסטינטו בבולרו (מה חוזר ומה משתנה).
- בונה במכונת קצב אוסטינטו של שתי שכבות לפחות ומסביר מה כל שכבה מוסיפה.
- שומר על תפקידו בביצוע הקבוצתי לאורך הבית ונכנס בזמן.
- מסביר את ההבדל בין מנגינה לאוסטינטו.

רב-תחומיות

- מתמטיקה: תבנית חוזרת וחלוקה: 16 משבצות בסבב, תוף שמנגן בכל משבצת רביעית מנגן 4 פעמים – זיהוי תבנית ויחסים בין מספרים.

תשובות השאלון: 1–ב · 2–ג · 3–א · 4–ב · 5–ב · 6–ג

🥁 אוסטינטו: התבנית שלא מפסיקה

שם _____ כיתה _____ תאריך _____

❓ איך תבנית אחת שחוזרת שוב ושוב יכולה להחזיק יצירה שלמה?

🕹️ **בסימולטור: בנו אוסטינטו של שלוש שכבות: התחילו בתוף הגדול, הוסיפו שכבה, ושמעו מה כל שכבה מוסיפה.**
מה כל שכבה הוסיפה? איזו שכבה הייתם משאירים אם הייתם צריכים לבחור רק אחת – ולמה?

_____

_____

🛠️ **משימה:** שירו שיר מוכר עם שני אוסטינטו מתחתיו: אחד של מילים ואחד של גוף. היכנסו בזה אחר זה, שמרו על פעמה משותפת – וסיימו בקרשנדו.

_____

_____

_____

📝 שאלון

1. מהו אוסטינטו?

◯ מנגינה ארוכה שלא חוזרת ◯ תבנית קצרה שחוזרת שוב ושוב ◯ סיום של יצירה ◯ כלי נגינה איטלקי

2. מה נשאר אותו דבר לאורך כל הבולרו של ראוול?

◯ העוצמה ◯ הכלי שמנגן את המנגינה ◯ האוסטינטו של תוף הסנר

3. מה ראוול שינה לאורך הבולרו כדי שיהיה מעניין?

◯ את הכלים שמנגנים ואת העוצמה ◯ את האוסטינטו בכל תיבה ◯ שום דבר

4. התחזקות הדרגתית של העוצמה נקראת...

◯ אצ'לרנדו ◯ קרשנדו ◯ אוסטינטו

5. שיר עם אוסטינטו של מילים מתחתיו הוא דוגמה ל...

◯ שירה בקול אחד ◯ שירה רב-קולית ◯ שירה בלי פעמה

6. במכונת הקצב היו 16 משבצות, והתוף הגדול ניגן בכל משבצת רביעית. כמה פעמים הוא ניגן בכל סבב?

◯ 2 ◯ 8 ◯ 4

🎟️ **כרטיס יציאה:** מה ההבדל בין המנגינה לבין האוסטינטו בשיר ששרנו? תנו דוגמה לאוסטינטו שביצעתם.

_____

_____

🪞 רפלקציה

מה למדתי היום על אוסטינטו?

_____

איך מכונת הקצב עזרה לי להבין מה זה שכבה?

מה היה לי קשה בביצוע הקבוצתי, ומה עזר?

מה הפליא אותי בבולרו?

באיזה שיר שאני אוהב/ת אני שומע/ת אוסטינטו?

אני יכול/ה...	בטוח/ה	כמעט	עוד לא
אני יכול/ה לזהות אוסטינטו ביצירה.			
אני יכול/ה לבנות אוסטינטו של כמה שכבות.			
אני יכול/ה לשמור על התפקיד שלי כשקבוצה אחרת מבצעת משהו אחר.			
אני יכול/ה להסביר מה ההבדל בין מנגינה לליווי.			